

A GAZDÁLKODÓ SZERVEZETTEL KAPCSOLATOS PASSZÍV VESZTEGETÉS AZ ÚJ BÜNTETŐ KÓDEXBEN*

HOLLÁN Miklós

Tudományos főmunkatárs (MTA TK JI), egyetemi docens (NKE-RTK)

A korrupció legveszélyesebb (vagy legalábbis hivatalosan annak nyilvánított) szegmense a korrupciós bűnözés, azaz a korrupciós bűncselekmények összessége.¹ Mivel bizonyos cselekménytípusok büntetni rendelve – ebben a vonatkozásban is – végső soron a jogalkotó értékítéletétől függ, a korrupciós bűncselekmények köre országról országra változik,² illetve az adott ország (így hazánk) jogfejlődésének különböző szakaszaiban is eltérő.³

A korrupciós bűncselekmény fogalmát a jogirodalom kétféle – tágabb és szűkebb – értelemben is használja.⁴ Szükségképpen (azaz *in abstracto*) korrupciós bűncselekmény azt jelenti, hogy nemcsak az elkövetett konkrét cselekmény, hanem a jogalkotó által büntetni

* Lezárva: 2013. július 1.

¹ KRÁNITZ Mariann: „Prológus, avagy néhány gondolat a korrupcióról” In: KRÁNITZ Mariann (szerk.) Korrupció Magyarországon I. Transparency International Magyarországi Tagozata Egyesület, Budapest, 2000. 9-10. o.

² A (hivatali) vesztegetésre jogtörténeti szempontból lásd pl. ANGYAL Pál: Hivatali és ügyvédi büntettek és vétségek. „A magyar büntetőjog kézikönyve 21.” Attila-nyomda, Budapest, 1943. 4-12. o.

³ Összehasonlító szempontból lásd *Korruptionsbekämpfung durch Strafrecht. Ein rechtsvergleichendes Gutachten zu den Bestechungsdelikten im Auftrag des Bayerischen Staatsministeriums der Justiz* (hrsg.: Albin Eser/Michael Überhofen/Barbara Huber). „Beiträge ... Band S 61.” Iuscrim, Freiburg (im Breisgau), 1997., *The organisation of the fight against corruption in the member states and candidate countries of the EU* (eds. Tom Vander Beken/Brice de Ruyver/Nathalie Siron). Maklu, Antwerpen-Apeldoorn, 2001., illetve *Private Commercial Bribery. A Comparison of National and Supranational Legal Structures* (ed.: Günther Heine – Barbara Huber – Thomas O. Rose). „Beiträge ... Band S 94.” Iuscrim, Freiburg (im Breisgau), 2003.

⁴ Így tesz pl. „feltétlenül” és „nem feltétlenül” korrupciós bűncselekmények között különböztetve BÓCZ Endre: „Kriminális korrupció a magyar büntetőjogban” In: *Írások a korrupcióról* (szerk.: Gombár Csaba/Hankiss Elemér/Lengyel László/Volosin Hédi). Korridor, Budapest, 1998. 12. o.

rendelt cselekménytípus is megfelel a korrupció fogalmának (pl. vesztegetés, befolyással üzérkedés, illetve befolyás vásárlása). A nem szükségképpen (azaz *in concreto*) ilyen bűncselekmények esetén viszont csak a konkrét cselekmény korrupciós jellegű, a bűncselekmény típus fogalmát meghatározó törvényi tényállás viszont nem. Korrupciós jelleggel adott esetben elvileg bármilyen bűncselekmény elkövethető, de vannak törvényi tényállások (így pl. a hivatali visszaélés, a hűtlen kezelés, illetve a versenyt korlátozó megállapodás közbeszerzési és koncessziós eljárásban), amelyek elkövetésénél gyakran megjelenik a korrupció eleme.

Tanulmányom az egyik szükségképpen korrupciós bűncselekmény a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetés szabályozását mutatja be a 2012. évi C. törvény (új Btk.)⁵ rendelkezései alapján. Elemzésem fókuszában az áll, hogy milyen újdonságok mutathatók ki e bűncselekmény szabályozásában 1978. évi IV. törvény (korábbi Btk.)⁶ megfelelő tényállásaihoz képest. Azt is megvizsgálom, hogy a korábbi rendelkezésekkel kapcsolatos felsőbbbíróági iránymutatások, eseti döntések és jogirodalmi álláspontok mennyiben tarthatók fenn az új kódex alkalmazása esetén.

1. AZ ELNEVEZÉS ÉS A TÉNYÁLLÁS SZERKEZETE

1.1. AZ ELNEVEZÉS

Az új Btk. a bűncselekmény megnevezésére a „vesztegetés elfogadása” kifejezést használja,⁷ amely terminológia álláspontom szerint két okból sem igazán szerencsés.

Egyrészt a passzív vesztegető nem az aktív vesztegetést (mint olyat) fogadja el, hanem a jogtalan előny kapcsán valósít meg elkövetési magatartásokat. Vesztegetés elfogadásáról olyan esetekben pedig végképp nem lehet szó, amikor a bűncselekmény – pl. jogtalan előny kérése esetén – aktív vesztegetés elkövetését nem is feltételezi.

Másrészt nem igazán szerencsés, hogy a tényállást a jogalkotó mindenféle további jelző nélkül szerepelteti, míg a vesztegetés többi esetkörénél a § címe a „hivatali”, illetve a „bíróági vagy hatósági eljárásban” szűkítést tartalmazza.⁸ Ebből ugyanis arra lehet

⁵ Hatályos 2013. július 1. napjától.

⁶ Hatályos 2013. június 30. napjáig.

⁷ Új. Btk. 291. §.

⁸ Vö. Új Btk. 293-294., illetve 295-296. §.

következtetni, hogy a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos vesztegetés képezi a korrupciós bűncselekmények szabályozásának kiindulópontját, amihez képest a többi büntető rendelkezés pedig már csak erre épülő speciális tényállást képez. Valójában viszont a hivatali, gazdálkodó szervezettel kapcsolatos, illetve a hatósági eljárásban elkövetett korrupciós cselekmények a vesztegetés önálló esetei, amelyek tényállásai (ha számos vonatkozásban hasonlítanak) alkalmazásuk szempontjából „önjáróak”. Jogesztétikailag helyesebb lett volna, ha a tényállások viszonya az elnevezésükben is tükröződne, azaz az új Btk. 291. §-ban szereplő tényállás a törvényben is külön jelzöt kapott volna. Tanulmányomban erre figyelemmel a bűncselekmény megnevezésére a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetés terminológiát használom.

A korábbi Btk. egyébként a megfelelő tényállásokat is „vesztegetés” elnevezés alatt külön §-okban, de önálló cím nélkül szabályozta.⁹ A vesztegetés többi változatától való megkülönböztetés igénye azonban már abban az időben is felmerült. A bűncselekmények megnevezéséről szóló akkor hatályos Legfelsőbb Bírósági állásfoglalásban az állami szerv (gazdálkodó szervezet, társadalmi szervezet, egyesület) dolgozója (tagja) által elkövetett vesztegetés vétsége, illetve „állami szerv (gazdálkodó szervezet, társadalmi szervezet, egyesület) önálló intézkedésre jogosult dolgozója (tagja) által elkövetett vesztegetés büntette” szerepelt.¹⁰ A korabeli jogirodalomban pedig gyakran passzív gazdasági vesztegetésről szóltak.¹¹ Az előbbi megnevezés meglehetősen nehézkes, míg az utóbbi pontatlan, hiszen a bűncselekményt nemcsak gazdasági tevékenységgel kapcsolatban lehetett elkövetni.¹² Részemről korábban passzív nem-hivatali vesztegetésről szóltam,¹³ de ezt a megjelölést ma már nem tartom szerencsésnek. A hivatali minőség tagadása ugyanis nem alkalmas a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos tényállások egyértelmű beazonosítására,¹⁴ hiszen éppúgy

⁹ Korábbi Btk. 251-252. §.

¹⁰ Legfelsőbb Bíróság BK 1. Hatályos 2007. V. 20. ig.

¹¹ VIDA: i.m. 393. o., SINKU Pál: „Az államigazgatás, az igazságszolgáltatás és a közelet tisztasága elleni bűncselekmények” In: Büntetőjog Különös rész. Ötödik kiadás HVG-ORAC, 2005. 311. o.

¹² Vö. 3.1. cím.

¹³ HOLLÁN Miklós: „A korrupciós bűncselekmények” In: Büntetőjog. II. Az anyagi büntetőjog különös része Alapismeretek a közszolgálati szakemberképzés számára (szerk.: Hollán Miklós). Dialog Campus, Budapest/Pécs, 2011. 236. o.

¹⁴ Korábbi Btk. 251-252. és 254. §.

ráillik a bírósági vagy más hatósági eljárással kapcsolatos (általam korábban igazságszolgáltatásinak nevezett¹⁵) vesztegetésre is. A tényállást egyébként már ekkor is lehetett volna gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetésnek nevezni, hiszen ez a fogalom már akkor is lefedte a tényállásban ezzel vagylagosan szereplő költségvetési szerv és egyesület fogalmát.¹⁶

1.2. ALAP- ÉS MINŐSÍTETT ESETEK

Az új Btk. javaslatának indokolása szerint a „szerkezeti egyszerűsítést jegyében a [korábbi] Btk.-ban önálló szakaszban meghatározott, de *lényegében* az adott bűncselekmény minősített esetét jelentő tényállásokat [pl. korábbi Btk. 251-252. §] megszünteti, és azokat a vonatkozó bűncselekmény minősített eseteként szabályozza.”¹⁷ Az indokolásban a lényegében kifejezés helyett a részben kifejezés használata lett volna helytálló, hiszen a korábbi Btk. 252. § (1) bekezdése csak bizonyos fordulatok (pl. előny kérése) vonatkozásában volt a Btk. 251. § (1) bekezdésben foglalt tényállás minősített esete, más fordulatok (pl. előny adása) esetén viszont alaptényállásnak tekintendő.¹⁸ A szerkezeti egyszerűsítés (önálló intézkedésre jogosultság kizárólag minősítő körülményként való szabályozása) valójában azért vált lehetővé, mert az új Btk. kitágította a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetés alaptényállásának hatókörét. A korábbi kódex alapján ugyanis bizonyos magatartások (pl. az előny működéssel kapcsolatos elfogadása) nem képeztek bűncselekményt, ha azt önálló intézkedésre nem jogosult dolgozó követte el.¹⁹

2. JOGI TÁRGY

A gazdálkodó szervezettel kapcsolatos vesztegetés büntetőjogi szabályozása alapvetően két jogi tárgyat részesíthet védelemben. Az egyik felfogás alapján a tényállás azon szervezet (gazdasági társaság, egyesület) érdekeinek védelmére irányul, amelynél a megvesztegetett személy dolgozik. Ezen belül a büntetőjogilag védett érdekek közé tartozhat a szervezet vagyona, gazdasági titkai, illetve legtágabban mások ahhoz fűződő hűsége is. Mivel a korrupciós cselekmények a vagyont vagy a gazdasági titkot is a dolgozók stb. hűségén

¹⁵ HOLLÁN (2011) 239-240. o.

¹⁶ Vö. 3.1. cím.

¹⁷ Az új Btk. javaslatának XXVII. fejezetéhez fűzött indokolás.

¹⁸ HOLLÁN (2001) 236. o.

¹⁹ Vö. 3.3., illetve 7. cím.

keresztül támadják, ezt a megközelítést a továbbiakban az egyszerűség kedvéért „hűség-konceptió”-nak nevezzük. A másik teória (az ún. „verseny-konceptió”) szerint a korrupciós tényállás a vesztegető versenytársait, illetve a tisztességes gazdasági versenyt védi.²⁰ Nincs természetesen akadálya olyan tényállás megalkotásának sem, amely mindkét érdeket – valamilyen körben – védelemben részesíti.

A Legfelsőbb Bíróság szerint a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos vesztegetés jogi tárgya „a közélet - beleértve a gazdasági és társadalmi élet - tisztasága, korrekt, jogszerű működése és az ehhez fűződő közbizalom megóvásának az érdeke”.²¹ A testület utalt arra is, hogy „a gazdasági életben az elburjánzó korrupció súlyos erkölcsi és politikai következményekkel jár, károsan hat a gazdasági fejlődésre, *zavarja a tisztességes verseny feltételeit*”.²² Ezeket a tételeket a Legfelsőbb Bíróság a korábbi Btk. 252. §-a szerint minősülő bűncselekmény tekintetében fogalmazta meg, de azok (álláspontom szerint) a kódex 251. §-a kapcsán is irányadóak. A jogirodalmi művek ehhez hasonlóan járnak el, hiszen a korábbi Btk. 251-252. §-a kapcsán jogi tárgyként a közélet tisztaságát jelölik meg, de azt kiegészítik valamilyen konkrétabb érdek megnevezésével (pl. „szabályszerű és [...] tárgyilagos működés, illetőleg az ezzel kapcsolatos közbizalom”,²³ „gazdasági és társadalmi kapcsolatok tisztasága”).²⁴

A fenti határozat bírálata kapcsán WIENER A. Imre azon állásponton volt, hogy „a magánszférában büntetendő korrupció [...] a munkáltató érdeke ellen irányul”, hiszen „a tisztességtelen előny a magánszférában azt a bizalmat sérti, amely elengedhetetlen feltétele a tulajdonos és a menedzser, a főnök és a beosztott közötti viszonyoknak”.²⁵ Ezzel szemben BERKES György szerint „a védett jogtárgy ilyen leszűkítése indokolatlan. A korrupció a magánszférában nem csak a munkáltató érdekei ellen irányul, hanem a gazdasági élet olyan

²⁰ Vö. STESENS, Guy: The International Fight against Corruption. General Report, International Review of Penal Law, Vol. 72. (2001) No. 3-4. 892., 908., 914., 916. o.

²¹ **ítélet** Legf. Bír. Bfv. X. 16/1999. sz. – EH 1999.81. – BH 2000. 238.

²² **ítélet** Legf. Bír. Bfv. X. 16/1999. sz. – EH 1999.81. – BH 2000. 238. Kiemelés tőlem – H.M.

²³ VIDA (1999) 394. o.

²⁴ SINKU (2005) 312. o., illetve megfelelően a 313. o. utalása.

²⁵ WIENER A. Imre: „A büntetőjog forrásairól” Magyar Jog, XLVI. évf. (1999) 4. sz.

szereplőinek érdekeit sérti, akik nem élnek ilyen eszközökkel, s emiatt hátrányba kerülnek a versenytársakkal szemben”.²⁶

Korábbi álláspontom szerint amennyiben az előny kötelességszegéssel való kapcsolata a büntetőjogi felelősség feltétele, akkor a szabályozás a gazdálkodó szerv védelmére koncentrál, ha pedig nem, akkor a tényállás a versenyt is védi.²⁷ Ezt az álláspontot azonban már a korábbi Btk. tényállása tekintetében sem tartom fenn. A jogi tárgy meghatározását ugyanis nem befolyásolja az, hogy tényállás (a korábbi Btk.-ban) az előny kötelességszegéssel való kapcsolatára utalt-e.²⁸ A tényállásban szereplő kötelesség ugyanis nem kizárólag a gazdálkodó szervezet érdekeit védő szabály lehet. Ezt jól mutatja *argumentum a contrario* a hűtlen kezelés tényállásával való összevetés, hiszen ezen utóbbi bűncselekménynél már a törvény olyan szűkítést alkalmaz, hogy a kötelesség „idegen vagyon kezelésére” vonatkozik.²⁹

Jelenlegi felfogásom szerint a gazdálkodó szervezetekkel kapcsolatos vesztegetés jogi tárgya – mind a korábbi, mind az új Btk. tekintetében – a gazdálkodó szervezet érdeke, a gazdálkodás rendje, illetve a tisztességes gazdasági verseny.

3. A PASSZÍV VESZTEGETŐ

Az új. Btk. alapján a passzív vesztegető a gazdálkodó szervezet részére vagy érdekében tevékenységet végző személy,³⁰ míg a korábbi Btk. alapján költségvetési szerv, gazdálkodó szervezet vagy az egyesület dolgozója vagy tagja.³¹

3.1. A RELEVÁNS SZERVEZETEK

Az új Btk. a passzív vesztegető státuszának meghatározásakor kizárólag a gazdálkodó szervezet fogalmát használja, a tényállásban nem szerepel a költségvetési szerv és az egyesületet fogalma. Ez azonban – amint arra a javaslat indokolása is rámutat – nem érdemi változtatást, hanem csak jogtechnikai egyszerűsítést jelent a korábbi Btk. megoldásához képest. A korábbi kódex ugyanis feleslegesen nevesítette a költségvetési szervet és az

²⁶ BERKES György: „A társadalomra veszélyesség hiányának büntetőjogi értékelése” Magyar Jog, XLVI. évf. (1999) [12. sz.] 731. o.

²⁷ HOLLÁN (2011) 236. o.

²⁸ Vö. 7. cím.

²⁹ Új Btk. 376. § (1) bek.

³⁰ Új Btk. 291. § (1) bek.

³¹ Korábbi Btk. 251. § (1) bek.

egyesületet a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos vesztegetés tényállásában, hiszen azok büntetőjogilag már korábban is gazdálkodó szervezetnek minősültek.³²

Az új kódex a gazdálkodó szervezet fogalmát is változtatás nélkül átvette az elődjétől. A gazdálkodó szervezet fogalmát az új Btk. a Ptk. megfelelő rendelkezésére utalással határozza meg.³³

- A büntetőjogszabály alkalmazása szempontjából gazdálkodó szervezetnek minősül az a szervezet, amelyet a Ptk. hivatkozott rendelkezésének³⁴ felsorolása ilyenként nevesít, így pl. a gazdasági társaság, illetve az egyéni vállalkozó.
- Gazdálkodó szervezetnek minősül a Btk. alapján az a szervezet is, „amelynek gazdálkodó tevékenységével összefüggő polgári jogi kapcsolataira a Ptk. szerint a gazdálkodó szervezetre vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni”.³⁵ Ez utóbbi körbe tartozik a Ptk. alapján a költségvetési szerv, illetve az egyesület, valamint a köztestület, valamint az alapítvány.³⁶ Ezeket a büntetőjogi rendelkezések alkalmazása szempontjából akkor is gazdálkodó szervezetnek kell tekinteni, ha a korrupciós cselekményt nem olyan döntéssel kapcsolatban követték el, amely gazdálkodó tevékenységükkel kapcsolatos.

3.2. A PASSZÍV VESZTEGETŐ A SZERVEZETHEZ FÜZŐDŐ KAPCSOLATA

Az új. Btk. alapján a passzív vesztegető a gazdálkodó szervezet részére vagy érdekében tevékenységet végző személy. A javaslat indoklása szerint a módosítás célja „a »dolgozó« elavultnak, és több értelmezési problémát jelentő kifejezés[é]nek a kiváltása”, hiszen „az új kifejezés kellően széles kört felölel, ugyanakkor a jogbiztonság szempontjából pontosnak és jól értelmezhetőnek is tekinthető”.³⁷

A dolgozó fogalmának meghatározása tekintetében az ítélkezési gyakorlat valóban nem volt egységes. Az egyik közzétett döntés szerint a „vádlott megbízás alapján tevékenykedett, és nem munkaviszony keretében, nem volt tehát "dolgozója" a K.-i Nagyközségi Tanácsnak.

³² Vö. Btk. 137. § 19. pont.

³³ Új Btk. 459. § (1) bek. 8. pont.

³⁴ 1959. évi IV. törvény (Ptk.) 685. § c) pont.

³⁵ Új Btk. 459. § (1) bek. 8. pont.

³⁶ Ptk. 685. § c) pont.

³⁷ Az új Btk. 290-ához fűzött indokolás ebben a vonatkozásban is megfelelően irányadó.

Az elsőfokú bíróság jogi álláspontjával ellentétben nem minden munkavégzésre irányuló jogviszony egyben munkaviszony is”.³⁸ Ezzel szemben egy másik ügyben az ítéletábra szerint „»dolgozója« tényállási elemet nem lehet kizárólag a munkaviszony körére leszűkíteni. Vítán felül rögzíthető ugyanis, hogy számos más formában is létesíthető olyan munkavégzésre irányuló jogi kapcsolat, ami alapján valaki a Btk. szerinti dolgozónak tekinthető (pl. megbízási vagy vállalkozási szerződés stb.)”.³⁹

A dolgozó fogalmával kapcsolatos vitát egyébként a Kúria – az új Btk. elfogadását követően közzétett⁴⁰ – elvi határozata zárta le, amely szerint a tényállás alkalmazásában dolgozó „alatt nemcsak a szervnél munkaviszony keretében munkát végző személy, hanem az olyan személy is értendő, aki munkaviszonyra jellemző sajátosságokat mutató jogviszony keretében fejti ki tevékenységét”. A dolgozó fogalmának a lényeges tartalma [...] abban határozható meg, hogy a munkaadó vagy a munkát végző személy dönt-e a munkavégzésre irányuló jogviszony lényeges tartalmát jelentő kérdésekben. Más megközelítésben a munkát végző személy a munkaerejével maga rendelkezik-e (a munkavégzés során a maga ura) avagy munkaerejét a munkaadó rendelkezésére bocsátja és azzal a munkavégzésre irányuló jogviszony keretei között a munkaadója rendelkezik”.⁴¹ Dolgozónak minősülhet az „a polgári jogi megbízási szerződés keretei között munkavégzésre szerződő személy”, akinek tekintetében „a munkaerőnek a megbízó (munkaadó) rendelkezésére bocsátása”, azaz „bizonyos fajta munka rendszeressége, állandó jellege, a megbízó (munkaadó) és a megbízott (munkát végző) közötti szoros kapcsolat, a munkát végző megbízottnak a munkát adó megbízótól függő helyzete, a munkafegyelem megtartásának a kötelezettsége, a munkaerőnek meghatározott keretben állandó jellegű lekötöttsége, [...] megállapítható”. A munkaadó utasítási joga viszont önmagában még nem elegendő annak az egyértelmű elhatárolására, hogy a munkát végző személy munkaviszony, vagy polgári jogi megbízás keretei között végez-e munkát. Továbbra sem minősíthető mindenki dolgozónak, aki valamely munka elvégzésére, feladat ellátására, eredmény (produktum) előállítására szerződik polgári jogi megbízási vagy vállalkozási szerződés alapján.⁴²

³⁸ BH 1993. 717.

³⁹ Szegedi Ítéletábra Bf. I. 223/2007. – BH 2008.9.

⁴⁰ BH 2012/11.

⁴¹ Kúria Bfv.II.1.395/2011. – EH 2012. B28.

⁴² Kúria Bfv.II.1.395/2011. – EH 2012. B28.

A gazdálkodó szervezet részére vagy érdekében tevékenységet végző személy kategóriája nemcsak pontosabb, hanem tágabb is a dolgozó fogalmánál. A gazdálkodó szervezet részére vagy érdekében végzett tevékenységet alapoz meg ugyanis az olyan vállalkozási vagy bizományosi szerződés is, amely nem munkavégzésre, hanem bizonyos eredmény elérésére (így pl. szakvélemény készítésére vagy ingóság eladására) irányul. Az új kódex alkalmazásában a szakmunkástanuló is megvalósíthatja a gazdálkodó szervezet dolgozója által elkövetett vesztegetés büntettét. Az új Btk. alapján ugyanis irreleváns, hogy a jogviszonya „nem eredményez olyan jogi kapcsolatot, amely munkáltatásra irányul [...] és ezért a tanulónak nem díjazás (munkabér), hanem egy ösztöndíjnak tekinthető pénzbeli juttatás jár [...]”.⁴³

Az indokolás nem veszteget egy szót sem arra, hogy a gazdálkodó szervezet részére vagy érdekében tevékenységet végző személy terminológia átfogja-e a korábbi tényállásban nevesített tag fogalmát. A tag általában a gazdálkodó szervezet részére vagy érdekében végez tevékenységet, hiszen tipikus esetben (legalább valamikor) részt vett a legfőbb szerv döntéseiben. Ha azonban a részvényes szavazati jogát törvény vagy a törvény alapján a részvénytársaság alapszabálya kizárja,⁴⁴ akkor az illető pusztán tagsága alapján (más tevékenység hiányában) nem minősül a gazdálkodó szervezet részére vagy érdekében tevékenységet végző személynek.⁴⁵

Ha az elkövetési magatartásokat olyan személy valósítja meg, aki nem végez a gazdálkodó szervezet részére vagy érdekében tevékenységet, akkor cselekménye legfeljebb gazdálkodó szervezettel kapcsolatos befolyással üzérkedésnek⁴⁶ minősülhet.

3.3. AZ ÖNÁLLÓ INTÉZKEDÉSRE JOGOSULTSÁG AZ ALAPTÉNYÁLLÁSBAN

Az új Btk.-ban az önálló intézkedésre jogosultság soha nem a büntetőjogi felelősség feltétele, hanem mindig minősítő körülmény.⁴⁷ A korábbi Btk. szerint még a bűncselekmény

⁴³ Szegedi Ítéltábla Bf. I. 223/2007. – BH 2008.9.

⁴⁴ Vö. 2006. évi IV. törvény (Gt.) 182. § (1) bek.

⁴⁵ Az ilyen személy vesztegetést gyakorlatilag csak úgy valósíthatja meg, ha szavazati jogának megvonását elhallgatja.

⁴⁶ Új Btk. 300. §.

⁴⁷ Vö. 11.2. cím.

bizonyos fordulatainak (pl. előny működéssel kapcsolatos elfogadásának)⁴⁸ tette csak önálló intézkedésre jogosult dolgozó (tag) lehetett.

A korábbi Btk. miniszteri indokolása szerint az önálló intézkedésre jogosultságot nem az adott személy „munkakörének vagy beosztásának elnevezése szerint kell elbírálni”, hanem „az a döntő, hogy ténylegesen milyen jogok illetik meg”.⁴⁹

A jogirodalom szerint önálló intézkedésre jogosult olyan személy, aki tevékenységét önállóan végzi, döntéseit – az általános szabályoknak, belső utasításoknak, a szervezeti érdeknek alávetve – önállóan hozza, függetlenül attól, hogy a szervezeti struktúrában esetleg vannak utasításra jogosult felettesei.⁵⁰

A jogirodalom szerint az önálló intézkedésre jogosult személyek jellemzően vezető beosztásúak,⁵¹ az ítélkezési gyakorlat szerint ilyen pl. a bank vezérigazgatója,⁵² vagy az Állami Vagyongyűjtemény ellenőrzési osztályának vezetője.⁵³

Nem kizárt azonban, hogy adott esetben egy beosztott is ilyennek minősüljön, sőt önálló intézkedésre jogosult lehet akár a döntés előkészítésével foglalkozó személy (pl. az ajánlatokat előzetesen kiválogató külkereskedelmi üzletkötő) is.⁵⁴

Az önálló intézkedésre jogosultság fogalmának bizonytalanságát már a korábbi Btk.-t elemző jogirodalom is észlelte. Jól mutatja ezt, hogy Györgyi Kálmán külön tanulmányt tartott szükségesnek csak annak meghatározáshoz, hogy ki minősül (akár az orvosok közül is) önálló intézkedésre jogosultnak.⁵⁵ Részben éppen e fogalom bizonytalansága vezetett ahhoz, hogy a korábbi kódex alkalmazásában (pl. hálapénz esetén) – gyakorlatban tömegesen előforduló esetekben – megoldhatatlan értelmezési nehézséget jelentett annak megállapítása, hogy az orvos vesztegetést valósít-e meg.⁵⁶ Erre figyelemmel a jogbiztonság szempontjából

⁴⁸ Korábbi Btk. 252. § (1) bek. II-III. fordulat.

⁴⁹ Az 1978. évi IV. törvény indokolása. In: *Büntető Törvénykönyv. Igazságügyminisztérium, Budapest, 1989. 315. o.*

⁵⁰ VIDA (1999) 396. o.

⁵¹ SINKU (2005) 314. o.

⁵² Legf. Bír. Bfv. X. 16/1999. sz. – EH 1999. 81. – BH 2000. 238.

⁵³ Főv. Bír. 25. Bf. XII. 6903/1993. sz. – BH 1995. 138.

⁵⁴ BÓCZ (1986) 737-738. o.; SINKU (2005) 314. o.

⁵⁵ Györgyi Kálmán Hálapénz

⁵⁶ Györgyi Kálmán Hálapénz

mindenképpen előnyösebb az új kódex megoldása, amely szerint az önálló intézkedésre jogosultságnak legalább a büntetőjogi felelősség megállapítása kapcsán nincs jelentősége.

4. AZ ELKÖVETÉSI MAGATARTÁSOK

A gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetés elkövetési magatartása továbbra is

- a jogtalan előny kérése,⁵⁷
- a jogtalan előny vagy ennek ígéretének elfogadása,⁵⁸ illetőleg
- a jogtalan előny kérőjével vagy elfogadójával egyetértés, ha az előnyt a gazdálkodó szervezet részére tevékenységet végző személyre tekintettel adták vagy ígérték.⁵⁹

I. A kérés megvalósul akkor is, ha a másik személy annak teljesítését visszautasítja, vagy az előny nyújtására (elfogadására) más okból nem kerül sor. A kérés történhet saját részre vagy más számára is.

II. Az elfogadás olyan – akár kifejezett, akár hallgatólagos – beleegyező nyilatkozat, amely előzetes kérés nélkül is megvalósulhat. Az elfogadás vonatkozhat magára az előnyre vagy annak ígéretére is.

III. Az előny kérőjével (elfogadójával) való egyetértés feltételezi, hogy a harmadik személy az előnyt ténylegesen kéri vagy elfogadja. Az előny ígéretének elfogadójával való egyetértés nem bűncselekmény.

Az új Btk. ennek kapcsán kiemeli, hogy a gazdálkodó szervezet érdekében tevékenységet végző személy „a rá tekintettel harmadik személynek adott vagy ígért előny” kérőjével vagy elfogadójával ért egyet. Az indokolás szerint „az előny elfogadójával való egyetértést ésszerűnek látszik akkor büntetni, ha az előnyt a harmadik személynek, a gazdálkodó szervezet részére vagy érdekében tevékenységet végző személyre tekintettel adják vagy ígérik és ez utóbbi személy ezzel ért egyet”. A javaslat indokolása szerint „ez a hatályos tényálláshoz

⁵⁷ Új Btk. 291. § (1) bek. I. fordulat, hasonlóan korábbi Btk. 251. § (1) bek. I. fordulat, 252. § (1) bek. I. fordulat.

⁵⁸ Új Btk. 291. § (1) II-III. fordulat, hasonlóan korábbi Btk. 251. § (1) bek. II-III. fordulat, 252. § (1) bek. II-III. fordulat.

⁵⁹ Új Btk. 291. § (1) bek. IV-V. fordulat.

képest szűkítést jelent”, de „megfelel az ésszerűsége túl a gyakorlatnak is”, hiszen „azért nem büntethető valaki a gazdasági szférában, mert egyetért azzal, hogy a kollegája korrump”.⁶⁰

Álláspontom szerint a rá tekintettel adják fordulat az indokolásban kiemelt körben (az előny elfogadásával való egyetértés esetén) nem szűkíti passzív vesztegetés tényállásának hatókörét, hanem annak legfeljebb helyes értelmezését emeli törvényerőre. Az előny elfogadójával való egyetértés ugyanis a korábbi Btk. alapján akkor volt büntetendő, ha az elfogadott előny a dolgozó vagy tag működésével volt kapcsolatos,⁶¹ ilyenkor viszont azt nyilvánvalóan rá tekintettel adták. Az új szabályozás viszont a korábbi Btk. rendelkezésénél abban a vonatkozásban szűkebb (és erre az indokolás érdekes módon nem utal), hogy az előny kérőjével való egyetértés csak akkor büntetendő, ha az előnyt legalább megígérik. Ebben a vonatkozásban viszont az új tényállás szövegezése jogpolitikai szempontból kifejezetten nem szerencsés.

5. A JOGTALAN ELŐNY

A gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetés tényállásának központi fogalma – a korábbi és az új Btk. szerint is – a jogtalan előny.

5.1. AZ ELŐNY

Az előny a hivatalos vagy harmadik személy helyzetében beálló valamilyen kedvező változás. Az előny lehet vagyoni vagy személyes jellegű.

A vagyoni előny köréből a leggyakrabban fordul elő a pénzbeli, illetve pénzértéket képviselő dologi juttatás.⁶² Ezek mellett releváns lehet a tartozás elengedése,⁶³ a kamatmentes,

⁶⁰ Az Új Btk. 291. §-ához fűzött indokolás.

⁶¹ Korábbi Btk. 251. § (1) bek. IV-V. fordulat, 252. § (1) bek. IV-V. fordulat.

⁶² BÓCZ E.: „Az államigazgatás, az igazságszolgáltatás és a közélet tisztasága elleni bűncselekmények” In: A Büntető Törvénykönyv magyarázata (szerkesztő-lektorok: Györgyi K.–Wiener A. I.). KJK, Budapest, 1996. [II. kötet] 530. o.

⁶³ VIDA (1999) 382. o.

vagy a piacihoz képest csökkentett kamatozású hitel kölcsön,⁶⁴ az árengedménnyel való vásárlás.⁶⁵

Személyes előny pl. a szexuális kapcsolat létesítése az elkövetővel vagy mással,⁶⁶ a szaktanácsadóként való foglalkoztatás (amennyiben nem csak palástoló ügylet),⁶⁷ valamint az aktív vesztegető befolyásának érvényesítése. Személyes előny a kölcsön (hitel) nyújtása piaci kamatkikötés mellett,⁶⁸ valamint az eladási ajánlat elfogadása is.⁶⁹

5.2. AZ ELŐNY JOGTALANSÁGA

A gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetés esetén az előny jogtalanságának elemzéséhez a szokásosnál (azaz a korábbi Btk. utolsó „időállapotával” való összehasonlításnál) kiterjedtebb jogtörténeti visszatekintésre van szükség.

5.2.1. A jogtalanság tényállási elemének beiktatását megelőzően

A Btk. eredeti szabályozása az előny jogtalanságára még nem utalt.⁷⁰ A Legfelsőbb Bíróság büntető kollégiumának tagjai és a megyei bíróságok büntető kollégiumainak vezetői 2002. május 27. napján – ugyan retrospektív módon – megállapították, hogy „a helyes jogértelmezés szerint az előnynek” ebben a joghelyzetben „is jogtalannak kellett lennie”.⁷¹ Az előny jogtalanságának kérdése különös jelentőségre tett szert az állami szervekkel (illetve később gazdálkodó szervezetekkel) kapcsolatos vesztegetés azon eseteire, amelyeknél az előnynek nem kellett kötelelességhez kapcsolódnia.⁷³

⁶⁴ BÓCZ (1996) 530. o.

⁶⁵ Vö. CSEREI Gyula: „Ügyészségi megállapítások a korrupciós bűncselekmények nyomozási tapasztalataiból” In: Korrupció Magyarországon I. (szerk. Kránitz Mariann). Transparency International Magyarországi Tagozata Egyesület, Budapest, 2000. 145. o.

⁶⁶ VIDA (1999) 382-383. o.

⁶⁷ CSEREI (2000) 145. o.

⁶⁸ VIDA (1999) 382-383. o.

⁶⁹ Legf. Bír. Katf. I. 381/1982. sz. – BH 1983. 185.

⁷⁰ Btk. 251-252. § Hatályos 1979. július 1. napjától 2002. március 31. napjáig.

⁷¹ Ld. *Bírósági Határozatok*, 2002/10. szám.

⁷² Így pl. előny önálló intézkedésre jogosult általi elfogadása [korábbi Btk. 252. § (1) bek. II. fordulat, hatályos 1979. július 1. napjától], illetve előny önálló intézkedésre nem jogosult általi kérése [korábbi Btk. 251. § (1) bek. II. fordulat, hatályos 1988. január 1. napjától].

⁷³ A kötelelességhez objektíve kapcsolatos előny ugyanis nyilvánvalóan jogtalannak minősül.

A Btk. ezen szabályozása szolgált alapul a Legfelsőbb Bíróság azon kulcsfontosságú határozatának, amelyek az előny jogtalanságának kérdését specifikusan gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetés tényállása kapcsán elemezte. A testület szerint „a törvényben az »előny« szó jelző nélkül szerepel, amiből úgy tűnhet, hogy a szó köznapi értelmében vett minden előny tényállásszerű. A gazdasági élet természetes és jog által is elismert és védett működéséhez tartozik azonban, hogy annak szereplői a saját érdekeik érvényesítésére törekednek, s ennek során a másik féllel szemben számukra előnyös igényt, követelést támasztanak, »előnyt kérnek«. Nyilvánvaló ebből, hogy nem minden »előny« lehet a Btk. 252. § szempontjából tényállásszerű”.⁷⁴

A Legfelsőbb Bíróság szerint a tényállásszerű előnyök körének „az elhatárolás[á]ra jogértelmezés alapján van lehetőség”. Az előny tényállásszerűsége „általában megállapítható akkor, ha az előnynek a passzív alany tevékenységéért nyújtott ellenszolgáltatás jellege van”. Az adott ügy „sajátos annyiban, hogy az előny címezettje a bank, s a bank az általa nyújtott hitelért jogos ellenszolgáltatásokat is igényelhet” s az „nem lehet a vesztegetés szempontjából tényállásszerű [...]”. A vesztegetés szempontjából tényállásszerű viszont „az olyan ellenszolgáltatás-jellegű előny [...], amely a büntetőjogi szituációtól függetlenül jogellenes, és alkalmas a védett jogi tárgy veszélyeztetésére [...]”.⁷⁵

A formális jogellenesség kérdését adott ügy kapcsán a Legfelsőbb Bíróság részletesen elemezte, amikor ítéletében megállapította, hogy „az I. rendű vádlott által kért előnyök a büntetőjogi szituációtól függetlenül”, „több okból is” jogellenesek,⁷⁶ lényegében különböző pénzügyi jogi jogszabályokban meghatározott tilalmakba ütköztek, amelyek a bank prudens működésének fenntartását, a hitelfelvevő védelmét, illetve az „E” hitel céljainak érvényesülését szolgálták. A Legfelsőbb Bíróság tehát olyan jogszabályi tilalmakat emelt be a tényállás védelmi körébe, amelyek az általa elismert jogi tárgyak közül a gazdaság jogszerű működését részesítik védelemben.

WIENER A. Imre szerint „jelző nélkül a 252. § olyan pontatlan [volt], amely szemben áll[t] a határozott törvényalkotás jogállami követelményével”. Szerinte ez a kodifikációs technika (a

⁷⁴ Legf. Bír. Bf. III.170/1998/5. 19-20 o. – magánúton szerzett másodfokú ítélet. Ettől eltérő érvelést alkalmaz a Legf. Bír. Bfv. X. 16/1999. számú felülvizsgálati eljárásban hozott végzése, amelyet elvi határozatként (EH 1999.81.), illetve a BH 2000. 238. szám alatt is.

⁷⁵ Legf. Bír. Bf. III.170/1998/5. 20. o.

⁷⁶ Legf. Bír. Bf. III.170/1998/5. 20. o., 24. o.

működésével kapcsolatos előny önmagában, azaz jelző nélkül való szerepeltetése) „vagy alkalmazhatatlanná teszi a törvényt, vagy a jogalkalmazó kényszerül a törvényi tényállás kiegészítésére, mégpedig nem a kizáró körülmények szintjén, hanem a pozitív elemeinek körében”, ami viszont garanciális szempontból nem fogadható el. Az előny jogtalanságának adott ügyben történő bírósági megállapítását Wiener azért nem helyesli, mert a bank működésének gazdaság-igazgatási feltételeit meghatározó pénzügyi igazgatási normák védelmi célja nem azonos a korrupciós tényállás általa elfogadott jogi tárgyával.⁷⁷ A tényállást szerinte lényegében csak olyan jogszabályok tölthetnék ki tartalommal, amelyeket a korrupció megakadályozására alkottak.⁷⁸

BERKES György szerint a hivatkozott döntésben az előny jogtalanságának meghatározása nem bírói jogalkotás, hanem a tényállás (nem nyelvtani) értelmezése volt. Mivel ezzel a bíróság szűkítette a tényállás alkalmazási körét, megoldása a jogbiztonság szempontjából elfogadható.⁷⁹ Részéről egyetért azzal, hogy a védett jogtárgyra tekintettel határozható meg, hogy mely előnyök tekinthetők a tényállás alkalmazásában jogtalannak. Mivel azonban részéről a versenytársak védelmét is a büntetőjogi védelem körébe vonja,⁸⁰ az előny adott ügyben fennálló jogtalanságát érintő konklúziója WIENERrel gyökeresen ellentétes. Álláspontja szerint lényegében jogtalanok az olyan előnyök is, amelyek a tisztességes versenytársak érdekeit sértik.⁸¹

Álláspontom szerint a tényállás nem önmagában az előny jelző nélkül szerepeltetése miatt, hanem jogi tárgyának bizonytalanságára⁸² tekintettel sértette a büntetőtörvénnyel szemben támasztott jogállami (egyben alkotmányos) követelményeket. Ha viszont az akkori tényállás jogi tárgya annak elemei vagy annak kódexen belüli elhelyezése alapján pontosabban meghatározható lett volna (mint a közélet tisztasága), akkor akár az előny kifejezés jelző nélküli használata sem minősült volna aggályosnak. A tényállás alkalmazási körét ugyanis a jogalkalmazók a jogtárgy-harmonikus értelmezés segítségével is megfelelően körül tudták

⁷⁷ Vö. 2. cím

⁷⁸ WIENER (1999) 158., illetve 161. o.

⁷⁹ BERKES György, „A társadalomra veszélyesség hiányának büntetőjogi értékelése” *Magyar Jog*, 1999/12. 731. o.

⁸⁰ Vö. 2. cím.

⁸¹ BERKES György (1999) 731. o.

⁸² Vö. 2. cím.

volna határolni. Erre figyelemmel szerintem nem a jogtalan jelző bíróság általi megkövetelése tekinthető jogállami szempontból aggályosnak, hanem az, hogy a bíróságnak e fogalom tartalmát – a jogalkotó hibájából eredően – olyan jogi tárgyak alapján kellett kitöltenie, amelyek maguk is csak bizonytalanul állapíthatók meg.

5.2.2. A jogtalanság tényállási elemének beiktatását követően

A 2001. évi CXXI. törvény általi módosítása óta a korábbi Btk. kifejezetten tartalmazza az előny jelzőjeként, hogy annak jogtalannak kell lennie. A Legfelsőbb Bíróság büntető kollégiumának tagjai és a megyei bíróságok büntető kollégiumainak vezetői szerint „nem jelent érdemi eltérést a korábbi jogi helyzettől az, hogy a [törvény] az »előny« helyett a »jogtalan előny« kifejezést használja.”⁸³ Az előny jogtalansága tekintetében az előző pontban elemzett döntés megfelelően irányadónak tekinthető. Már csak azért is, mert a Legfelsőbb Bíróság azt jóváhagyó (bár némileg eltérő indokolású) végzése – a 2002-ben hatályba lépett jogszabályváltozás ellenére – e tanulmány lezárásakor is a Kúria elvi határozatai között szerepel.⁸⁴

A jogtalanság tényállási elemként való szabályozása azonban álláspontom szerint nem volt alkalmas a büntető rendelkezés meghatározottságát érintő aggályok elosztatására. A jogbiztonság sérelme ugyanis szerintem eredetileg sem e tényállási elem törvényi szabályozásának hiányából, hanem a jogi tárgy meghatározásának bizonytalanságából eredt. Ezt a hiányosságot viszont a tényállás 2001. évi CXXI. törvénnyel való módosítása sem küszöbölte ki.

5.2.3. Az Mt. hatálybalépését követően

Az előny jogtalanságát érintő szabályozás addigi **homályos** „állóvizébe” robbant bele a 2012. évi I. törvény (Mt.) azon szabálya, amely szerint „a munkavállaló a munkáltató előzetes hozzájárulása nélkül harmadik személytől díjazást a munkaviszonyban végzett tevékenységére tekintettel nem fogadhat el, vagy nem köthet ki”.⁸⁵ Ilyen „díjazásnak minősül minden olyan vagyoni értékű szolgáltatás, amelyet harmadik személy a munkáltatót megillető szolgáltatáson felül a munkavállalónak nyújt”.⁸⁶ Az Mt. javaslatának indokolása szerint „az üzleti szokások alapján a munkavállaló munkaviszonya teljesítése során harmadik személytől különféle

⁸³ Ld. *Bírósági Határozatok*, 2002/10. szám.

⁸⁴ Vö. <http://www.lb.hu/hu/elvhat/811999-szamu-bunteto-elvi-hatarozat>.

⁸⁵ 2012. évi I. törvény (Mt.) 52. § (2) bek.

⁸⁶ Mt. 52. § (4) bek.

anyagi juttatás elfogadására kaphat ajánlatot. Ennek, továbbá a köznyelvben „borravalónak” vagy „hálapénznek” nevezett juttatás elfogadásának tilalmát mondja ki a (2) bekezdés azzal, hogy a tilalom alól a munkáltató felmentést adhat. A felmentés történhet olyan módon is, miszerint az általában kisebb összegű, szokásosnak tekinthető ajándék elfogadását engedi csak meg a munkáltató.”⁸⁷

A Mt. rendelkezésének hatályba lépését követően úgy tűnik, hogy a munkavállaló által elfogadott előny büntetőjogilag is formálisan jogtalan, ha annak elfogadására a munkáltató engedélye nélkül vagy az engedély kereteit túllépve kerül sor. Ettől elkülönülő kérdés azonban, hogy a jogi tárgyak veszélyeztetésének hiányára tekintettel továbbra is kizárható-e olyan előnyök materiális jogellenessége (így jogtalansága), amelynek elfogadását a munkáltató nem engedélyezi. Az egyik értelmezés szerint nem, hiszen a munkáltató az engedélyezés hiányával – a törvényi szabály tudatában – azt juttatja kifejezésre, hogy minden a munkaviszonyban végzett tevékenységére tekintettel elfogadott előnyt a hűséget veszélyeztetőnek tart. Az ezzel szemben álló (általán elfogadott értelmezés) álláspontom szerint büntetőjogunk itt sem – ahogy más esetekben sem⁸⁸ – fogadhatja el, hogy a védett érdek büntetőjogi védelmének szükségességét – legalábbis a tényállásszerűség szintjén – a sértett szubjektív értékítélete határozza meg. Erre figyelemmel viszont a munkáltató kifejezett engedélye hiányában sem minősül büntetőjogilag jogtalannak egy üzleti ebéd meghívás, kisebb reklám ajándék (toll, mappa stb.).

A Mt. rendelkezésének hatályba lépését⁸⁹ követően büntetőjogilag nem jogellenes olyan előny elfogadása, amelyet a munkáltató engedélyez. Egy ilyen értelmezés azonban csak akkor fogadható el, ha a tényállás jogi tárgyának csak a munkáltató érdekét tartjuk. Ha viszont a tényállás jogi tárgyaként jelöljük meg a gazdálkodás rendjét vagy a tisztességes versenyt (ahogy a Legfelsőbb Bíróság nyomán részünkről is tettük),⁹⁰ nyilvánvaló, hogy az ilyen

⁸⁷ Az Mt. javaslatának 52. §-ához fűzött miniszteri indokolás.

⁸⁸ A becsület csorbításra alkalmasságot nem a sértett érzelmi beállítottsága vagy esetleges érzékenysége alapján kell megítélni, hanem annak van jelentősége, hogy a tényállítás objektív értelmezés alapján és a társadalomban kialakult általános felfogás szerint alkalmas-e a becsület csorbítására (Legf. Bír. Bfv. IV. 1510/2000. sz.– BH 2001. 462.).

⁸⁹ 2012. július 1.

⁹⁰ Vö. 2. cím.

közösségi érdekeket sértő előnyök elfogadásának tilalma alól a munkáltató nem adhat a büntetőjogban is releváns felmentést.

Az Mt. ezen rendelkezését alkalmazni kell a közalkalmazottakra,⁹¹ így az orvosokra is. Az engedélyezett hálapénz tehát ezt követően már jogtalan előnynek sem minősül. Erre figyelemmel azért az akár önálló intézkedésre jogosultnak tekinthető orvos sem távozott büntetőjogi felelősséggel, ami a korábbi szabályozásnál a jogbiztonság szempontjából mindenképpen kedvezőbb volt. A munkáltató által nem engedélyezett hálapénz elfogadása viszont továbbra is **a tettes önálló intézkedésre jogosultságától (illetve annak rendkívül bizonytalan értelmezésétől) függően minősült bűncselekménynek.**⁹²

Az Mt. idézett rendelkezése nem vonatkozik azokra a személyekre, akik nem tartoznak az Mt. hatálya alá (pl. a gazdálkodó szervezettel kötött szerződésük nemcsak formálisan, hanem érdemben is vállalkozási szerződésnek minősül). Nem alkalmazható akkor sem, ha az elkövetési magatartás a jogtalan előny kérőjével vagy elfogadójával való egyetértés. Minderre figyelemmel viszont az Mt. idézett rendelkezése már ekkoriban sem volt a büntetőjogi jogtalanság kizárólagos mércéje.

5.2.4. Az új Btk.-t követően

Az új Btk. a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetés tekintetében egyértelműen kiemeli, hogy csak a jogtalan előny kérése (elfogadása) stb. tényállásszerű.⁹³ Ezzel szemben viszont a passzív hivatali vesztegetés tényállásában a jogalkotó a „jogtalan” jelzőt tudatosan nem szerepelteti.⁹⁴ Ebből a kodifikációs megoldásból egyértelműen arra kell következtetni, hogy a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetés esetén az előny jogtalanságát mindig külön vizsgálni kell (azaz annak a felelősséget megalapozó funkciója van).⁹⁵

⁹¹ Vö. 1992. évi XXXIII. törvény 2. § (3) bek.

⁹² Vö. 3.3. cím.

⁹³ Új Btk. 291. § (1) bek.

⁹⁴ Az új Btk. javaslatának 294. §-ához fűzött indokolása.

⁹⁵ Nem alkalmazható tehát azon – általam a passzív hivatali vesztegetés esetén elfogadott – értelmezés, hogy a tevékenységgel kapcsolatosan elfogadott minden előny jogtalan, kivéve, ha azt valamilyen jogszabály vagy jogtárgy-harmonikus értelmezés kizárja.

Az előny jogtalanságát új Btk. alapján is az előző két címbe⁹⁶ meghatározott mércék alapján kell megállapítani. Ennek megfelelően:

- Formálisan jogtalan azon előny, amelynek elfogadása jogszabályba vagy azon alapuló normába ütközik.
- A tényállás kereteit csak olyan jogszabály vagy azon alapuló norma töltheti ki tartalommal, amely a gazdálkodó szervezethez való hűséget, a gazdálkodás rendjét, illetve a tisztességes versenyt védelmezi.
- A tényállás kereteit kitöltő egyik norma az Mt. Azon rendelkezése, amely alapján munkaviszonnyal összefüggően elfogadott előny a munkáltató előzetes engedélyének hiányában jogtalannak minősül.
- A munkáltató által engedélyezett előny is tényállásszerű lehet azonban, ha a gazdálkodás rendjét vagy a tisztességes versenyt védő jogszabályba ütközik.
- A jogszabály vagy azon alapuló norma által tilalmazott előny elfogadása is csak akkor vezethet büntetőjogi felelősség megállapításához, ha az előny materiálisan jogtalan, azaz olyan jellegű és mértékű, hogy alkalmas arra, hogy a gazdálkodó szervezethez való hűséget, a gazdálkodás rendjét, illetve a tisztességes versenyt veszélyeztesse.

A jogtalanság fenti meghatározására figyelemmel a magángazdaság szférájában a hivatalihoz képest eltérő (alapvetően jóval tágabb) azon előnyök köre, amelyek tevékenységgel összefüggenek, de nem minősülnek jogtalannak. Jogtalanság (materiális elemének) hiányában nem tényállásszerű pl. egy üzleti ebéd meghívás, egy kisebb reklám ajándék (toll, mappa stb.), illetve az együttműködés folytatásához szükséges tanulmányút elfogadása. Jogtalan előny azonban, ha a beszállító a megrendelő cég gazdasági vezetőjének részére egy fényűző mulatóban eltöltött teljes esetét finanszíroz, a tárgyi ajándékot egy luxusautó képezi, vagy a „tanulmányút” ürügyén a család üdültetése zajlik.

Az előny jogtalansága az új Btk. tekintetében fokozott jelentőségre tett szert a büntetőjogi felelősség megállapítása szempontjából, hiszen az előnynek önálló intézkedésre nem jogosult tettes esetén sem kellett (egyetlen elkövetési magatartás esetén sem) kötelelességhez kapcsolódnia.⁹⁷

⁹⁶ Vö. 5.2.2., illetve 5.2.3. cím

⁹⁷ Vö. 7. cím.

6. A PASSZÍV VESZTEGETŐ TEVÉKENYSÉGÉVEL KAPCSOLATOS ELŐNY

Az új Btk. szerint az előny kérése, elfogadása stb. valakinek a „gazdálkodó szervezet részére vagy érdekében végzett tevékenységével kapcsolatban” történik. A korábbi Btk. a dolgozó vagy tag működésével kapcsolatos előnyökre vonatkozott, amelyek fogalmát a munkaszerződés, a megbízás, illetve a tagsági jogviszony alapján kellett meghatározni. Az új Btk. hatóköre ebben a vonatkozásban is tágabb, hiszen a passzív vesztegető tevékenységével kapcsolatosság fogalma a kétoldalú kapcsolatok mellett magában foglalja az olyan kötelmet keletkeztető egyoldalú aktusokat is, mint pl. megbízás nélküli ügyvitel.⁹⁸

A birtokos jelző használatából következők az előny kérése (stb.) csak akkor tényállásszerű, ha a passzív vesztegető saját tevékenységével kapcsolatban történik. Legfeljebb gazdálkodó szervezettel kapcsolatos befolyással üzérkedésért⁹⁹ felel a gazdálkodó szervezet részére (érdekében) tevékenységet végző személy, ha az előnyt nem saját tevékenységével kapcsolatban kéri stb.

7. AZ ELŐNY ÉS A KÖTELESSÉGSZEGÉS KAPCSOLATA

Az új Btk. alapján a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetés egyik elkövetési magatartása sem feltételezi, hogy a cselekményt kötelességszegésért valósítják meg. A cselekmény tehát akkor is tényállásszerű, ha sem a vesztegető, sem a megvesztegetett nem utal arra, hogy az előny kötelességszegés ellenértéke lenne.¹⁰⁰ Az új büntető kódex alapján tehát büntetendő az önálló intézkedésre nem jogosult személy is, aki pl. kötelességének teljesítéséért előzetesen vagy utólag előnyt fogad el. Az ilyen cselekmény persze csak akkor büntetendő, ha a juttatás egyébként is jogtalan, azaz pl. a hálapénz elfogadásának törvényi tilalma alól a munkáltató nem adott felmentést.¹⁰¹

A korábbi Btk. alapján a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetés egyes fordulatait (pl. előny vagy ígéretének elfogadása) a törvényhozó csak akkor rendelte büntetni, ha azokat a tettes kötelességszegésért valósítja meg.¹⁰² Az előny és a kötelességszegés

⁹⁸ Vö. Ptk. 484-487. §.

⁹⁹ Új Btk. 300. §.

¹⁰⁰ A tényleges kötelességszegés minősítő körülmény vö. 11.1. cím.

¹⁰¹ Vö. 5.2.4. cím.

¹⁰² Korábbi Btk. 251. § (1) bek. II-III. fordulat.

kapcsolata a tényállás ezen változatainál objektív tényállási elem volt, amely általában az elkövetési magatartásokkal kapcsolatos közlésekben jelent meg. A tényállás átfogta nemcsak azt az előnyt (arra vonatkozó ígéretet), amelyet a kötelességszegés ellentételezéseként előre („előlegként”), hanem azt is, amit utólag (annak „jutalmaként”) fogadnak el. Nem volt büntetendő az önálló intézkedésre nem jogosult dolgozó (tag), aki a kötelességének teljesítéséért előzetesen vagy utólag előnyt fogadott el. Az ilyen személy akkor sem volt büntetendő, ha a juttatása egyébként jogtalan volt, azaz pl. a hálapénz elfogadásának törvényi tilalma alól a munkáltató nem adott felmentést. A büntetőjogi tényállási elem hiányát ugyanis a más jogági norma nem pótolhatta.

8. A CÉLZAT HIÁNYA

A gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetés az új Btk. szerint nem célzatos bűncselekmény. Erre csak azért tartottam szükségesnek kitérni, mert ma már meghaladott álláspontom szerint a korábbi Btk. megfelelő tényállása a kötelességszegés elemét célzatként feltételezte.¹⁰³ Jelenlegi álláspontom szerint a kötelességszegés a korábbi kódex tekintetében is objektív tényállási elemet (nem pedig célzatot) képezett. A gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetés tehát már 2013. július 1. napja előtt akkor is megvalósult, ha a gazdálkodó szervezet önálló intézkedésre jogosult dolgozója az előnyt kötelességszegésért fogadta el, de olyan belső fenntartással élt, hogy a kötelességét nem szegi meg.

9. BÜNTETÉSI TÉTEL

A gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetés alapesetének büntetési tétele továbbra is három évig terjedő szabadságvesztés.¹⁰⁴ Mivel „a bűncselekmény büntetési tételének felső határa háromévi szabadságvesztésnél nem súlyosabb, [...] szabadságvesztés helyett elzárás, közérdekű munka, pénzbüntetés, foglalkozástól eltiltás, járművezetéstől eltiltás, kitiltás, sportrendezvények látogatásától való eltiltás vagy kiutasítás, illetve e büntetések közül több is kiszabható”.¹⁰⁵

¹⁰³ HOLLÁN (2011) 237. o.

¹⁰⁴ Új Btk. 291. § (1) bek.

¹⁰⁵ Új Btk. 33. § (4) bek.

10. A BÜNTETÉS KORLÁTLAN ENYHÍTÉSE (MELLŐZÉSE)

A büntetés korlátlanul enyhíthető – különös méltánylást érdemlő esetben mellőzhető – a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetés alapesetének elkövetőjével szemben, ha a cselekményt a hatóságnak (mielőtt annak tudomására jutott volna) bejelenti, a kapott vagyoni előnyt vagy annak ellenértékét a hatóságnak átadja, és az elkövetés körülményeit feltárja.¹⁰⁶

Ebben a vonatkozásban csak a büntetés mellőzésének lehet egyáltalán valamilyen (amint azt később kimutatjuk minimális) gyakorlati jelentősége, hiszen a korlátlan enyhítéssel egyenértékű kedvezményt az új Btk. 33. § (4) bekezdésében szereplő – fentebb idézett¹⁰⁷ – általános szabály utólagos magatartás nélkül is biztosítja.

Erre figyelemmel viszont nagyon nehéz elképzelni olyan a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetés alapesetét megvalósító elkövetőt, akit – racionálisan mérlegelő személyként – ez a törvényi szabályozás venne rá arra, hogy az általa elkövetett bűncselekményt, mielőtt az a hatóság tudomására jutott volna, a hatóságnak bejelentse, és az elkövetés körülményeit feltárja. Ha ugyanis „magát feljelenti” az előnyt elveszti, egyetlen nyeresége pedig a büntetés mellőzésének (amúgy is csak különös méltánylást érdemlő esetben alkalmazható!) lehetősége, de ezzel együtt (a gyakorlat ismeretében inkább elméletileg) akár (végrehajtható) szabadságvesztésre is ítélik. Ha viszont cselekményéről mélyen hallgat, akkor az egész ügyet (az előny megtartásával) akár anélkül is „megúszhatja”, hogy évekig büntetőeljárás terheltje lenne. Ha viszont mégis lebukik, akkor az előnyt elveszti, mivel az vagyonelkobzás alá esik,¹⁰⁸ de a törvény alapján nincs akadálya (mégpedig nemcsak különös méltánylást érdemlő esetben) pénzbüntetés kiszabásának sem.

11. MINŐSÍTETT ESETEK (MINŐSÍTŐ KÖRÜLMÉNYEK)

A gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetésnek három különböző súlyú minősített esete van.

Az első minősített eset (büntetési tétele egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés) minősítő körülményei:

¹⁰⁶ Új Btk. 291. § (5) bek.

¹⁰⁷ Vö. 9. cím.

¹⁰⁸ Vö. Btk. 74. § (1) bek. a) pont.

- a jogtalan előnyért történő köteleességszegés,¹⁰⁹ illetve
- önálló intézkedésre jogosultság.¹¹⁰

Még súlyosabban minősül a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetés (a büntetési tétel két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés), ha azt

- bünszövetségben (üzletszerűen) követik el,¹¹¹ valamint
- az első minősített esetekben szereplő két minősítő körülmény kombinációja esetén, azaz, ha az önálló intézkedésre jogosult a jogtalan előnyért a köteleességét megszegi.¹¹²

A gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetés legsúlyosabban minősülő esete (a büntetési tétel öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés), amikor az első minősített esetből az önálló intézkedésre jogosultság, illetve a második minősített esetből a bünszövetségben (üzletszerűen) való elkövetés kombinációja.¹¹³

Az új Btk. minősítési rendszere sem értékeli ilyen súlyosan, ha a bünszövetségben (üzletszerűen való elkövetés) az első minősített esetből származó másik minősítő körülménnyel a jogtalan előnyért történő köteleességszegéssel kombinálódik. Ilyen esetekben a bünszövetségben (üzletszerűen) való elkövetésre tekintettel súlyosabban minősülő eset alkalmazható,¹¹⁴ amelynek tekintetében a más jellegű, de kisebb súlyú minősített eset (a jogtalan előnyért való köteleességszegés)¹¹⁵ megvalósulása súlyosító körülményt képez. Ez a megoldás egyébként összhangban a hivatali vesztegetés szabályozásával, ahol ugyanezen minősítő körülmények kombinációja sem minősül súlyosabban.¹¹⁶

11.1. A JOGTALAN ELŐNYÉRT TÖRTÉNŐ KÖTELESSÉGSZEGÉS

A tényállás alkalmazásában releváns a köteleesség forrása lehet jogszabály, szerződés vagy a gazdálkodó szervezet belső szabályzata.¹¹⁷ Pl. a biztosító Rt. üzletkötője és kárszakértője az

¹⁰⁹ Új Btk. 291. § (2) bek. a) pont, hasonlóan korábbi Btk. 251. § (2) bek. 1. tétel.

¹¹⁰ Új Btk. 291. § (3) bek. a) pont, hasonlóan korábbi Btk. 252. § (1) bek. I. fordulat.

¹¹¹ Új Btk. 291. § (2) bek. b) pont, hasonlóan korábbi Btk. 251. § (2) bek. 2. tétel.

¹¹² Új Btk. 291. § (3) bek. b) pont, hasonlóan korábbi Btk. 252. § (2) bek.

¹¹³ Új Btk. 291. § (3) bek. c) pont, hasonlóan korábbi Btk. 252. § (3) bek. b) pont.

¹¹⁴ Új Btk. 291. § (2) bek. b) pont, hasonlóan korábbi Btk. 251. § (2) bek. 2. tétel.

¹¹⁵ Új Btk. 291. § (2) bek. a) pont, hasonlóan korábbi Btk. 251. § (2) bek. 1. tétel.

¹¹⁶ Vö. új Btk. 294. §.

¹¹⁷ Vö. BÓCZ (1996) 532. o., VIDA (1999) 397. o.

aktív vesztegetőkkel a kár bekövetkezését megelőző keltezésű hamis biztosítási szerződést kötött, illetve a biztosítási kárösszeget a valóságosnál nagyobb összegben állapította meg.¹¹⁸

Az új Btk. nem tartalmaz olyan – a korábbi kódexben szereplő¹¹⁹ – rendelkezést, amely alapján kötelességzegésnek minősül a kötelességnek előny adásához kötött teljesítése is. Így az alapeset vagy más minősített eset szerint felel az a dolgozó stb., aki munkaköri kötelességét csak úgy teljesíti, hogy azt előzőleg előny adásához kötötte.

11.2. AZ ÖNÁLLÓ INTÉZKEDÉSRE JOGOSULTSÁG

Az új Btk. szerint az önálló intézkedésre jogosultság minden esetben a minősítő körülmény.¹²⁰ A korábbi Btk. szerint az önálló intézkedésre jogosultság még nyilvánvalóan csak azon elkövetési magatartásoknál (a jogtalan előnyt kérésénél és a jogtalan előny kérőjével való egyetértésnél minősítő körülmény), amelyeknél nem képezett alaptényállási elemet.¹²¹

Részemről már a korábbi Btk. vonatkozásában is az önálló intézkedésre jogosultság fogalmának teljes mellőzését tartottam volna helyesnek büntetőjogunkból. A fogalommal kapcsolatos jogbiztonsági alapú aggályokon ugyanis az sem változtat, ha az önálló intézkedésre jogosultság csak minősítő körülményként kerül értékesítésre. Egy ilyen nagy horderejű jogalkotói változtatásra kiváló (am úgy tűnik elszalasztott) lehetőség lett volna az új Btk. megalkotása. Az önálló intézkedésre jogosultságot egyébként az új Btk. fogalomrendszeréből már csak arra tekintettel is el kellett volna hagyni, mert pl. fontosabb ügyekben intézkedésre hivatott hivatalos személy hasonlóan bizonytalan fogalmától a jogalkotó (helyesen) nem volt rest megtisztítani a hivatali vesztegetés tényállását.¹²² Ha az új Btk.-ban az önálló intézkedésre jogosultság helyére a vezető beosztás került volna, akkor ezzel a jogalkotó a hivatali vesztegetés szabályozásával való összhangot is megteremtette volna.

¹¹⁸ CSEREI (2000) 141. o.

¹¹⁹ Korábbi Btk. 258/A. § 2. pont.

¹²⁰ Új Btk. 291. § (3) bek.

¹²¹ Korábbi Btk. 252. § (1) bek. I. és IV. fordulat.

¹²² Vö. új Btk. 294. § (2) bek.

11.3. [A FONTOSABB ÜGYBEN TÖRTÉNT KÖTELESSÉGSZEGÉS]¹²³

Az új Btk. nem tartalmazza a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetésnél a fontosabb ügyben történt kötelességszegés minősítő körülményét. A korábbi Btk. alapján még súlyosabban minősült, ha a passzív vesztegető kötelességét fontosabb ügyben szegi meg (büntetési tétel két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés).¹²⁴ Az új kódex ezen megoldása mindenben összhangban van azzal, hogy a jogalkotó a passzív hivatali vesztegetés tényállásában is mellőzte a fontosabb üggyel kapcsolatos minősítő körülmények szerepeltetését.¹²⁵ Az új Btk. minősítési rendszere nem értékeli öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés megfelelően azt sem, ha az önálló intézkedésre jogosult dolgozó kötelességszegését fontosabb ügyben szegi meg.

11.4. BŰNSZÖVETSÉGBEN (ÜZLETSZERŰEN) VALÓ ELKÖVETÉS

A „bűnszövetség akkor létesül, ha két vagy több személy bűncselekményeket szervezeten követ el, vagy ebben megállapodik, és legalább egy bűncselekmény elkövetését megkísérlik, de nem jön létre bűnszervezet”.¹²⁶

A bűncselekményt üzletszerűen követi el, „aki ugyanolyan vagy hasonló bűncselekmények elkövetése révén rendszeres haszonszerzésre törekszik”.¹²⁷ A minősítő körülmény akkor is megállapítható, ha az elkövető a rendszeres haszonszerzés célzatával csak egy bűncselekményt valósított vagy kísérelt meg.

A bűnszövetségben (üzletszerűen) elkövetés – több más bűncselekménytől eltérően¹²⁸ – a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos vesztegetés büntetési tételét két fokozattal emeli meg.¹²⁹ Ez a megoldás sem a korábbi, sem az új Btk. tekintetében nem tekinthető szerencsés megoldásnak, mert nincs összhangban a legszorosabb rokonságban lévő tényállások – a

¹²³ A tanulmány címei közül az van [-]ben, amely az új Btk. tekintetében már nem releváns kérdéseket tárgyal.

¹²⁴ Korábbi Btk. 251. § (2) bek. 2. tétel.

¹²⁵ Új Btk. 294. § (2) bek.

¹²⁶ Új Btk. 459. § (1) bek. 2. pont; korábbi Btk. 137. § 7. pont.

¹²⁷ Új Btk. 459. § (1) bek. 28. pont; korábbi Btk. 137. § 9. pont.

¹²⁸ Pl. Új Btk. 175. § (3) bek., 176 (2) bek. a) pont stb.

¹²⁹ Btk. 251. § (2) bek. 1. és 2. tétel.

passzív hivatali vesztegetés,¹³⁰ illetve a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos aktív vesztegetés¹³¹ – szabályozásával, amely szerint a megfelelő minősítő körülmények a büntetési tételt önmagukban csak egy fokozattal emelik meg.

11.5. A KORLÁTLAN ENYHÍTÉS LEHETŐSÉGE MINŐSÍTETT ESETEKBEN

Az új Btk. alapján a korlátlan enyhítés lehetősége a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetés egyetlen minősített esetére sem terjed ki, arra sem, amelyet önálló intézkedésre jogosult követ el.¹³² A korábbi Btk. alapján a korlátlan enyhítés lehetősége¹³³ kiterjedt a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetés azon minősített esetére, amely a bűncselekményt csak a tettes önálló intézkedésre jogosultságára tekintettel minősíti súlyosabban.¹³⁴

Az új szabályozás álláspontom szerint jogpolitikailag mindenképpen aggályos, hiszen semmi nem indokolja azt, hogy az elkövetőt pusztán önálló intézkedésre jogosultságára tekintettel megfoszunk egy olyan kedvezménytől, ami a bíróság mérlegelésétől függ. Az új megoldás ráadásul az új Btk. tekintetében teljesen rendszeridegen, hiszen a vezető beosztású hivatalos személy a megfelelő bűncselekmény¹³⁵ elkövetése esetén (kötelességszegés hiányában) ugyanilyen utólagos magatartása alapján jogosult a korlátlan enyhítésre.¹³⁶ A logikai ellentmondást ha lehet még fokozza is, hogy a hivatali vesztegetés megfelelő változatának büntetési tétele¹³⁷ súlyosabb is a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos tényállásénál.¹³⁸

¹³⁰ Új Btk. 294. § (3) bek.

¹³¹ Új Btk. 290. § (3) bek.

¹³² Új Btk. 291. § (5) bek.

¹³³ Korábbi Btk. 255/A. § (1) bek.

¹³⁴ Korábbi Btk. 252. § (1) bek.

¹³⁵ Új Btk. 293. § (2) bek.

¹³⁶ Új Btk. 294. § (5) bek.

¹³⁷ Két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés [új Btk. 294. § (2) bek.].

¹³⁸ Egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés [új Btk. 291. § (3) bek. a) pont].

12. ÖSSZEGZÉS

A gazdálkodó szervezettel kapcsolatos vesztegetés szabályozása az új Btk. hatálybalépésével több vonatkozásban is megváltozott. A legfontosabb módosítások a következők:

1. Az új Btk. gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetést önálló címben „vesztegetés elfogadása” alcím alatt nevesíti.
2. A passzív vesztegető jellemzéséhez az új Btk. kizárólag a gazdálkodó szervezet fogalmát használja. Ez azonban csak jogtechnikai egyszerűsítést (nem pedig érdemi változást) jelent a korábbi Btk.-hoz képest, hiszen az annak tényállásában ezzel vagylagosan szereplő költségvetési szerv és egyesület már korábban is gazdálkodó szervezetnek minősült.
3. Az új Btk. szerint az előny kérése, elfogadása stb. valakinek a „gazdálkodó szervezet részére vagy érdekében végzett tevékenységével kapcsolatban” történik. E fogalom jóval tágabb, mint a korábbi Btk. szerint a dolgozó vagy tag működésével kapcsolatos elkövetés. Az előbbi fogalom ugyanis a munkaszerződésből vagy tagsági jogviszonyból eredő kapcsolatok mellett magában foglalja az olyan kötelmet keletkeztető egyoldalú aktusokat is, mint pl. megbízás nélküli ügyvitel.
4. Az új Btk.-ban az önálló intézkedésre jogosultság már nem a büntetőjogi felelősség feltétele, hanem mindig minősítő körülmény.
5. A gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetés elkövetési magatartásai kapcsán az új Btk. kifejezetten kiemeli, hogy a passzív vesztegető „a rá tekintettel harmadik személynek adott vagy ígért előny” kérőjével vagy elfogadójával ért egyet. Ez a kitétel a jogtalan előny elfogadójával való egyetértés esetén csak a korábbi kódex tényállásának helyes értelmezését emeli törvényerőre. Az új szabályozás viszont a korábbi Btk. rendelkezésénél abban a vonatkozásban szűkebb, hogy az előny kérőjével való egyetértés csak akkor büntetendő, ha az előnyt legalább megígérik.
6. A gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetés esetén az új Btk. alapján is csak az olyan előny kérése (elfogadása) stb. tényállásszerű, amely jogtalan. A tényállás keretét kitöltő egyik norma alapján a munkaviszonyban végzett tevékenységre tekintettel elfogadott minden előny tiltott, kivéve, ha annak elfogadását a munkáltató előzetesen megengedi. A munkáltató kifejezett engedélye

hiányában sem minősül azonban büntetőjogilag jogtalannak egy üzleti ebéd meghívás, kisebb reklám ajándék (toll, mappa stb.), ha az annyira jelentéktelen, hogy alkalmatlan arra, hogy a munkáltató iránti hűséget veszélyeztesse. A munkáltató hozzájárulása azonban csak az olyan előnyök büntetőjogi jogtalanságát zárhatja ki, amelyek elfogadása stb. nem ütközik a gazdálkodás rendjére vagy a tisztességes versenyre vonatkozó jogszabályba.

7. Az új Btk. alapján a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetés egyik elkövetési magatartása sem feltételezi, hogy a cselekményt kötelességszegésért valósítják meg. Ennek következtében a büntetőjogi felelősség hatóköre jelentősen kibővült a korábbi kódexhez képest, amely szerint az önálló intézkedésre nem jogosult dolgozó esetén az előny elfogadása csak akkor valósított meg vesztegetést, ha az kötelességszegésért történt. Erre figyelemmel a hálapénzt munkáltatója engedélye nélkül elfogadó orvos cselekménye az új Btk. alapján – a korábbi joghellyel szemben – büntetőjogilag is tényállásszerű.
8. A gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetés alapesetét megvalósító elkövető büntetése az új Btk. alapján is korlátlanul enyhíthető (mellőzhető), ha cselekményét a hatóságnak (mielőtt annak tudomására jutott volna) bejelenti, a kapott jogtalan vagyoni előnyt vagy annak ellenértékét átadja, és az elkövetés körülményeit feltárja. Ilyen rendelkezés azonban továbbra is részben felesleges, hiszen a korlátlan enyhítéssel egyenértékű kedvezményt az új Btk. általános szabálya (utólagos magatartás nélkül is!) biztosítja. A büntetés mellőzésének lehetősége pedig (mivel az amúgy is csak különös méltánylást érdemlő esetben alkalmazható) az adott kontextusban nem elegendő ahhoz, hogy egy racionálisan mérlegelő elkövetőt önmaga feljelentésére vegyen rá.
9. Ennek a rendelkezésnek legfeljebb lehet valamilyen (tüzetesebb elemzés alapján minimális) gyakorlati jelentősége, hiszen
10. A fontosabb ügyben történt kötelességszegés minősítő körülményét az új kódex a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetésnél nem tartalmazza.
11. Az új Btk. (igen meglepő módon) nem tartalmaz olyan rendelkezést, amely alapján a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetés vonatkozásában kötelességszegésnek minősülne a kötelességnek előny adásához kötött teljesítése.
12. Amennyiben a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetés tettese önálló intézkedésre jogosult (így a bűncselekménye súlyosabban minősül), akkor

büntetése az új Btk. alapján (a korábbi kódexszel szemben) utólagos magatartására tekintettel nem enyhíthető korlátlanul (nem mellőzhető).

A gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetés tekintetében a két kódex közötti legfontosabb eltérések összegzésére lásd a következő táblázatot:

	<i>Korábbi Btk.</i>	<i>Új Btk.</i>
Elnevezés	Vesztegetés 251-252. §	Vesztegetés elfogadása Btk. 290. §
Releváns szervezet	Gazdálkodó szervezet, költségvetési szerv és egyesület	Gazdálkodó szervezet, [költségvetési szerv és egyesület] ¹³⁹
Passzív vesztegető	Gazdálkodó szervezet dolgozója tagja	Gazdálkodó szervezet részére vagy érdekében végzett tevékenységével kapcsolatban
Önálló intézkedésre jogosultság	a büntetőjogi felelősség feltétele is	csak minősítő körülmény
Harmadik személy által kért előny	Működésével kapcsolatos [reá tekintettel adott vagy ígért] jogtalan előny elfogadójával ért egyet	Működésével kapcsolatos reá tekintettel adott vagy ígért jogtalan előny elfogadójával ért egyet
Harmadik személy által elfogadott előny	Működésével kapcsolatos jogtalan előny kérőjével ért egyet	Működésével kapcsolatos [jogtalan] előny kérőjével ért egyet, ha az előnyt reá

¹³⁹ A táblázatban a szögletes zárójel olyan elemet jelöl, ami érdemben a szabályozás részét képezi, de azt a tényállás szövege nem jeleníti meg.

		tekintettel adták vagy ígérték
Az előny jogtalansága	Jogtalan előny a törvény szövegében	
Az előny és kötelelesség	Önálló intézkedésre nem jogosult az előnyt vagy annak ígértét kötelelességért fogadja el	Önálló intézkedésre nem jogosult az előnyt vagy annak ígértét elfogadja
A hálapénzt munkáltatói engedély nélkül elfogadó orvos cselekménye jogellenes, de büntetőjogilag nem tényállásszerű	... jogellenes és büntetőjogilag is tényállásszerű